

Лідія ДУБИКІВСЬКА-КАЛЬНЕНКО
(Київ, Україна)

**Меморіальний архів І.М. Гончара
в контексті краєзнавчої
і збиральницької діяльності
фундатора хатнього музею**

Іван Макарович Гончар (1911–1993) – заслужений діяч мистецтв УРСР (1960), лауреат Державної премії ім. Т.Г. Шевченка (1989), народний художник УРСР (1990) – окрім багатющої збірки шедеврів українського народного мистецтва залишив по собі колосальний архів. Систематичні поїздки Україною з метою збору етнографічного матеріалу тривали з 1957 р. – і до поч. 1990-х рр. Власне в цих часових межах формувалась і архівна колекція, або ж її основні складові. Варто зазначити, що, звичайно ж, добірка документів особового походження, сформована в хронологічних рамках життя і творчості фондоутворювача (1911–1993) – це численна група збереження, але з огляду на те, що архів є невід’ємною частиною музейної збірки і підлягає музейному опису, з метою збереження цілісності архівного фонду – ці документи є лише складовою власне меморіального архіву І.М. Гончара.

Отже, меморіальний архів фундатора хатнього музею українських старожитностей включає в себе два структурні підрозділи: історико-етнографічний архів І.М. Гончара і його власне меморіальний архів. Історико-етнографічний архів – це альбом “Україна й українці” (18 томів аркушів із давніми фотокартками, оформлених авторською технікою колажу, написами й орнаментикою), історико-етнографічна фото- та негатека (додатки до альбому) – близько 10 тис. од. зб., і колекція етнографічних листівок – в альбомах і поза альбомами. Меморіальний архів І.М. Гончара, крім уже зазначених документів особового походження, включає в себе: записи рукописні та машинописні (щоденники, записники, нотатки, статті), епістолярій (листи, листівки, телеграми, запрошення), фотоархів власне меморіальний і фото творчої спадщини митця; фонотеку і фільмотеку, друковані матеріали (автор-

ський архів публікацій, фоторепродукції творів мистецтва, типажів і натури, афіші і плакати); фалеристику (значки колекційні, відзнаки і медалі) та картографію (карти і атласи, якими користувався і які колекціонував І.М. Гончар). Кожен із цих підрозділів заслуговує бути об'єктом серйозного наукового дослідження.

В результаті тривалого процесу систематизації архівних документів ми дійшли висновку, що в цій достатньо складній, але чіткій системі ключовими для розуміння феномену постаті І.М. Гончара і дослідження його діяльності як колекціонера є його рукописні записи – щоденники, спогади й експедиційні нотатки. В них зафіксовані роздуми, перебіг подій, конкретні факти із життя, творчі колізії і все, що стосувалося формування хатнього музею – подорожі Україною, відомості з народного мистецтва в межах історико-етнографічних зон і адміністративно-територіального поділу.

Показовим з точки зору розкриття етапів і особливостей збору експонатів, вивчення осередків народних промислів у регіонах є зошит спогадів “Як це почалося” [16], укладений І.М. Гончаром у кінці 1980-х рр. на основі щоденникових і подорожніх нотаток. Побудований за принципом хронологічного викладу подій – мистецьких шукань і мандрівок Україною, він фактично є результатом дослідження локальної історії – проявів української народної культури у конкретному часі і місці. Окремі розділи спогадів так і називаються: “На Полтавщині”, “На Поділлі”, “На Черкащині”, “На землях Київщини”, – і вони розкривають методи краєзнавчої анкети Гончара-збирача, а саме: зустрічі з представниками місцевої інтелігенції (художниками, письменниками, музикантами), старожилами, краєзнавцями, а через них – із майстрами і колекціонерами. Результати бесід, зафіксовані у формі польових нотаток, дають ключ до етнологічного розуміння українського народного мистецтва в розмаїтті і сукупності його видів: народне малярство (іконопис), вишиття, ткацтво, дерево різьблення, музичні інструменти, одяг і прикраси, гончарство. Ці записи були опрацьовані і представлені в статті “Мужній лицар України” (Т. Бенфугаль, Музей Людини, Париж; Л. Дубиківська, УЦНК “Музей Івана Гончара”, Київ), опублікованій в альманасі “Мистецькі обрії”, виданні Академії мистецтв України [1; с. 545–559].

Народне мистецтво Галичини, Полтавщини, Черкащини, історичне краєзнавство зазначених регіонів в інтерпретації збирача і художника І.М. Гончара за матеріалами його архіву були предметом наших

наукових досліджень [1, 18; с.25-39, 20], зокрема опублікованих у збірнику “Шевченків край” [19; 392-403], передмові до репринтного видання томів “Галичина” й “Буковина” історико-етнографічного мистецького альбому „Україна й українці” [21; с.23-37], передмові до збірника листівок “Франкова батьківщина у збірці Івана Гончара” [22]; також готується до друку “Народне мистецтво Полтавщини” (упорядник – Л.Г. Орел) із матеріалами з подорожей І.М. Гончара Полтавщиною.

Тому доцільним бачиться представити як зразок локального дослідження історії конкретного регіону – Київщина Правобережна – в щоденниках і польових нотатках Івана Гончара 1960-х – 1970-х рр.

«19 лютого [1969 р.], середа.

Студент з с. Крюківщини Сашко ...¹, перебуваючи в мене в музеї, розповів мені ось таку сумну з безмежної кількості інших – бувальщину.

В селі Круківщина стояла єдина історична спадщина села – стара трьох банна дерев’яна церква XVIII ст., яка була живим свідком існування цього села з глибин віків. Це по суті був єдиний у своєму роді музей національної української культури та й історії мистецтва. Тут були всі види народного мистецтва. Простояла ця споруда до наших днів – тобто до 1963 р. Велика буря 2-ої світової війни – нищівної війни – обійшла цю святиню стороною. І ось найшовся свій доморощений хам, який підняв свої злодійські огидні руки на цю святиню всього народу. Він закотив у церкву бочку зі смолою і запалив її ніччо. Церква згоріла з усіми скарбами, які є в ній. Спочатку він брехав людям, що у церкву попала бомба і спалила її, а потім, коли злочин розкрився, то цей виродок-злодіюга оправдовував його тим, що він, мовляв, проводить «лінію партії». [3; с. 31-34].

«Обухів – опис рушника – дубовий лист і паслін. Іконописець Чепелик Грицько – ікони різьблені і мальовані. /.../
Обухів. Носили очіпки чорні, золоті і жовті. Намітки чорні і жовті зав’язувались під бороду. У намітці ходили до церкви і на смерть одівали молодіці» /.../

11. Скатерку обухівську найти.

12. Про писанки спитати. /.../

¹ Прізвище опущено І.М. Гончаром. – Л.Д.

У вітряка, що біля Обухова, немає одного крила» [5; с. 78, 81-82].

«15 серпня 1965 р.

Кагарл[ицька] Слобода Кагарлицького р-ну /.../

Спалено в церкві стародавні книги, рушники, образи, скатерки, комоди, шафи. Все спалено ночтю три неділі тому назад» [17; с.10].

Караглицький р-н., с. Запруддя

... Рушник з ламаними хрестами з вала... молодим застилили під ноги в церкві. Цей рушник міцний, і щоб життя було міцне. Коли приходять з вінця, то мати з батьком зустрічає з хлібом на рушнику» [17; с. 13-14].

Пустовійти

1. В черницях. Розповідь про прислідування їх. В 12 годин ночі приходили, коли світ горів.

Рушники ткані пустовійтівські назив[аються] лиштваті (квітчаті) і валкові. Лиштваті для ікон і на весілля, а валкові – вжиткові.

...Як багато п'яних бачу серед білого дня, і боюся їх, бо кожен з них вбачає в тобі шпіона» [17; с.15-16].

«... Місто культивує міщанство, а село переносить собі в хату олені, бар(ан)ці, [нрзб]...» [17; с. 17].

«... В Богуславі були живописці, в Ісайках розмальовували церкви.

В хаті ікони – це образ матері і господаря.

... В селі Ісайках ще можна де-не-де найти старовину, як кераміку дибинецьку, рушники пустовійтівські та інші, ікони на дошці мальовані, дещо з національного вбрання (свита, корсетки), сорочок дуже рідко».

«В селі скрізь готуються до храмового свята, як до якогось великого свята, як Різдва чи Великодня, хоч храму вже давно немає» [17; с. 22-23].

«15 грудня [1965 р.] – Снітинка Вел[ика].

Що зробити:

1. Розвідати про ткацтво – рушники – скатерки.
2. Малярство – образи

3. Вбрання – сорочки, очіпки, плахти, свитки та ін.
4. Різьбарство – ссудники
5. Старі фотографії.
6. Розповіді про звичаї» [9; с.53].

«[1966 р.] сс. Креничі, Гвоздів і Рославичі.

Це старовинні села на південь від Кисва, які я відвідав у 66-му році з метою дослідження народного мистецтва, історії та природи краю, як типової київської землі.

С. Креничі розташоване між горами з багатьма різними джерелами та криницями, від чого й пішла назва села Креничі. Місцевість дуже мальовнича. В селі збереглася дерев'яна трибанна церква Покрови, побудована 1728 року, свідок історії. В селі розвинене ткацтво, вишиття та інші види народної творчості. Мешканці села носили одяг, типовий для Київщини, словом, центральна українська земля.

С. Гвоздів відділяє(ться) від с. Кренич лише горою, і розкинулось при річечці Рослявці. Село дуже давнє, мальовниче, багате природою, родючою землею. Мешканці жили заможнo, пока їх не розорили колгоспи. Церква дерев'яна трибанна, побудована в 1970² році. В трьох верстах від с. Гвоздова при тому ж руслі розкинулось давнє село Рославичі, що походить ще від київських князів Ростиславичів. Мабуть, раніше село так і називалось Ростиславовичами, але народна пам'ять завжди має тенденцію упрощувати назви населених місць. Церква в селі побудована в 1850-х роках, після того, як була розібрана стара дерев'яна церква, що була побудована незапам'ятних часів» [15; с.17].

«Народне мистецтво Київщини:

Обухів

Гончарство

Вишивка

Ткацтво

Малярство

Різьбарство по дереву

Одяг

Головне вбрання

² Так в тексті. Імовірно, слід читати «1870 році». – Л.Д.

Села Обухівщини – Григорівка, Ходосієвка
Васильківщина та Васильків

Начерки І.М. Гончара:

Малюнок церкви (3-банної, дерев'яної з Липового Скитка)

Малюнок «Тип старої хати в Скитку».

Малярство «Юрій Змієборець і Варвара із Скитка» [14].

[С. Крушинка]:

«Свитки носили до зборок (є зразок свитки), а юпки до вусиків.

Свитки вишивалися іззаді на стану.

В с. Крушинці була стародавня трьохбанна церква XVIII століття зі стародавнім іконостасом, зруйнована 1964 р. по ініціативі директора школи Машовця Петра Ліонтієвича, якому допомагали учні. Говорить, що виконував директиву з району про знесення церкви

В Крушинці придбано:

1) очіпок 2) свитку 3) три образи маль[овані] на дереві із церкви
4) тикву» [14; с.21].

«В Трипільї жила династія Терпелів, які робили дерев'яні різьблені лампади, образи, прядки, ссуднички та інші різьблені речі, ткали рушники, скатерки, плахти, валили сукно» [14; с. 51].

«С. Н[ова] Українка

Мальовниче село над Дніпром, колись називалося [З]лодіївкою.

Історія прізвищ Філонів та Філоненків, що так багато зустрічається ще й зараз в с. Злодіївці та в с. Дерев'яній, – така.

Часів Гайдамаччини в селі Злодіївка (вірніше, там, де тепер Злодіївка), жив собі Філон, у якого було шість синів, які були сильні і здорові.

Раз батько Філон пішов зі своїми синами під гору Стіну (і зараз так назив[ається] гора) в свої сади. Сам вийшов на вершину гори і звідти побачив, як гайдамаки напали на безборонну пані, що їхала з Обухова до Трипілья.

Філон миттю позвав до себе своїх синів, які миттю озброїлися кийками, і побігли боронити беззахисну пані.

За те, що Філон зі своїми синами спас панну від великої загрози, пані подарувала Філону та його синам велику частину гори Стінки, яку заселили його сини.

Ось цей рід Філонів і володіли цими землями.

Потомки Філонів та Філоненків розселилися пізніше не тільки в Злодіївці, але і в селі Дерев'яній та в самому Трипіллі, де й зараз є дуже багато Філонів та Філоненків» [14; с.52 – 53].

«В с. Шамраївці був народжений художник-іконописець Фадей Явнюк, який розмалював церкву с. Шамраївки [у] 1880-х роках. Помер 1933 року з голоду. Малював також побутові картини. Якось розгнівався на свою сусідку Дибчиху і намалював її в себе в хаті на стіні, на човні у вишитій сорочці, гусей вигонила з річки.

А коли вона побачила, то погрожувала спалити хату, коли не зітре картини».

З уст Ярошенка Флора Кириловича, 60 р., мешканця села Шамраївки. /.../

...Художник Багатиренко Анат(олій), 50 років.

Малює людям картини, красвиди з народного укр[аїнського] життя та історичні (Наталка-Полтавка)» [13; с.19].

«Вбрання с. Оленівки» - типове для Фастівщини [12; с. 6].

«В Черняхіві є 2 вітряки, треба зберегти. /.../ В с. Макарові є вітряк. /.../ В с. Парадівці є 2 вітряки (сфотографовані).

[с. Оленівка]. Є дерев'яна двохбанна церква з іконостасом. Є 1 вітряк розмальований» [7; с. 96, 98, 99].

«20 травня 1968 р.

З уст Бородая Захара /.../

3. у с. Вільхівці на Богуславщині знято хрести з стародавньої церкви» [7; с. 247].

«Тараша

7 травня 1970 рік.

Розклад руху автобусів:

На Київ - ...

На Білу Церкву - ...

На Севериновку – Ріжки - ...

На Ріжки - ...

На Лисянку - ...

На Чапаєвку - ...
На Богуслав - ...
На Ставище - ...
На Салиху - ...
На В. Березянку – Тараща-Косянівка» [8; с.13]

«В Таращі був собор кам'яний та дві деревляні церкви. Одна в центрі Таращі «Софіївська» дерев'яна та на Заріччі також дерев'яна Микола([ї]вська, обидві стародавні. Собор кам'яний будувався 40 років і зруйнован(ий) 1938 р. Миколаївська церква зруйн[ована] 1936 р. [8; с. 31].

«В селі Лісовичах лишилося пусте імпозантне місце, де була церква – велична споруда. Лишилися також старі дерева як стражі, ще й зараз мовби сумують за церквою, яку охороняли і яку не вберегли. З якого боку не зайдеш – звідусіль це місце видно». [8; с.23]

«С. Койдаки.
...Колись тут був ліс, були пороги, куди тікали. Кодак – один із козацьких вояків, що погіб у боротьбі з татарами, і від цього пішла назва села Койдаки.
/.../
В Койдаках зруйнована [в] 1960 році трьохбанна дерев'яна церква XVIII ст.
Від стареньких людей забрали останню утіху, а від молоді – єдиний історичний пам'ятник предків» [6; с.3, 5].

«Слобідка Микільська.
Мишоловка
Корчувате
Віта Литовська
Біличі - 20 жовтня
Софіївська Борщагівка
Совки
Петропавлівська Борщагівка.
с. Погреби
Воскресенська Слобідка

«В Софієвській Боршагівці хати оздоблювалися дерев'яним різьбленням – дуже гарно мережані в три ряди дощаті підстрішники, фарбовані в різні кольори, різьблені надвіконня, ганки різьблені, по стародавнім козацьким звичаям ворота й фіртки з накриттям» [11; с.49].

«Запитати за старі фотокартки» [10; с.50].

Часто на сторінках експедиційних зошитів І.М. Гончара трапляються начерки олівцем – рисунки з природи – типів, зразків одягу, фрагментів вишиття, ткацтва, краєвидів з сільськими хатами і церковною архітектурою, наприклад, як у нотатнику 1964 р.:

автопортрет, начерк олівцем;
дзвіниця в с. Острові на Київщині;
краєвид в с. Синяві;
церква в Синяві;
над Россю в Синяві;
Миколаївська церква в Білій Церкві [2; с. 40, 42, 48, 60, 66, 68].

Або у начерки у нотатниках 1965 року:

Стара хата в с. Міроцьке;
жінка в кожушанці (с. Міроцьке);
дереворізьба з Обухова;
козацький цвинтар у Трахтомирові;
старі хати, вітряки і сажі з Трахтемирова;
краєвиди, хати в с. Ходорові [5];

Стара хата в селі Малютинці;
Капличка в селі Малютинці;
Краєвид на село Малютинка;
с. В'юнища (?) – типи;
народне малярство,
козацькі хрести [4; с. 25, 27, 29, 31-33, 35-37].

Власне, начерки та численні етюди, створені в мандрівках Україною, подібні до перелічених вище, стали основою для створення кількох унікальних художніх серій – “Українське народне вбрання” (графі-

ка), “Пам’ятки архітектури” (графіка), “Типи, образи і вбрання українців” (живопис).

Нотатки і особливо листи також слугують підґрунтям для дослідження роботи І.М. Гончара над історико-етнографічним мистецьким альбомом “Україна й українці” – вони, власне, відтворюють спосіб поповнення колекції давніх світлин і листівок в архівній збірці.

Варто додати, що експедиційні нотатки І.М. Гончар укладав за принципом адміністративно-територіального поділу і здебільшого вони носять такі назви, як от: “Народне мистецтво Київщини”, “Народне мистецтво Полтавщини”, “Народне мистецтво Чернігівщини”.

В кінці 1960-х – на поч. 1970-х рр., коли збірка народного мистецтва в хатньому музеї була в основному сформована, І.М. Гончар власноруч або з помічниками укладав “Списки експонатів народного мистецтва” – за видами. Ці рукописні списки є унікальними, адже музейні колекції поповнюються й тепер, однак для всіх нас орієнтиром є незаперечний авторитет І.М. Гончара – краєзнавця і його високі мистецькі й естетичні критерії відбору не просто експонатів, а шедеврів народного мистецтва.

Отже, щоденникові й експедиційні нотатки з меморіального архіву І.М. Гончара разом з історико-етнографічним фотоархівом відтворюють картину українського універсуму в його динаміці і цілісності, включаючи різноманітність форм і способів його існування.

Якщо колекція фотоматеріалів із зібрання І.М. Гончара хронологічно охоплює період від середини XIX ст. до поч. 20-х рр. XX ст., то його нотатки стосуються 1920-х – початку 1990-х рр. Історична еволюція українців як етносу в цих часових межах представлена документами, які характеризують антропологічні типи, звичаї і обряди, одяг і побут в межах історико-етнографічних зон, трансформацію соціальних станів і громадянське суспільство в цілому, культурні явища і процеси, освіту і науку, видатних особистостей, пам’ятки архітектури (історичні, культові і побутові), народні ремесла і промисли, визначних майстрів, виробничу діяльність.

Все це разом узяте дозволяє стверджувати, що меморіальний архів І.М. Гончара є самодостатньою і цілісною колекцією в музейній збірці Національного центру народної культури “Музей Івана Гончара”.

Джерела та література

1. *Бенфугаль Т., Дубиківська Л.* Мужній лицар України: до 90-річчя від дня народження І.М. Гончара //Мистецькі обрії 2001–2002. Вип. 4–5: Альманах: Науково-теоретичні праці та публіцистика / Академія мистецтв України / Гол. наук. ред. І.Д. Безгін. К.: КНВМП “Символ-Т”, 2003.
2. *Гончар І.М.* Чернігівщина. Полтавщина. Київщина. 1964 р. Рукопис, Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара», (далі – НЦНК «МІГ», Київ) КН №12851.
3. *Гончар І.М.* 1969 р. Хроніка музею І.М.Гончара. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12821.
4. *Гончар І.М.* Переяславщина – Київщина. 1965-1966 р. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12833.
5. *Гончар І.М.* 1965 р. Київщина. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12831.
6. *Гончар І.М.* 1966 рік. с. Кодаки – Київщина /.../ Рославичі. Київщина, Чернігівщина. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12905.
7. *Гончар І.М.* Дорожня книжка записів про народне мистецтво за 1968-69 рр. Волинь, Середня Надніпрянщина, Поділля, Полісся. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН № 12882.
8. *Гончар І.М.* Дорожні записки. Київщина 1970 р. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12880.
9. *Гончар І.М.* Записки. Київщина та Вінниччина, Полтавщина. Весна 1964-65 рр. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12983.
10. *Гончар І.М.* Київ та околиці Києва. Відомості про народне мистецтво та експонати. 1969 (?) – 1970 рр. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12938.
11. *Гончар І.М.* Київ та околиці. Дорожні записки про народне мистецтво. 1969 (?) р. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12929.
12. *Гончар І.М.* Київщина. С. Оленівка. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12858.
13. *Гончар І.М.* Книжка дорожніх замальовок та заміток по українській етнографії Київщини. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12853.
14. *Гончар І.М.* Народне мистецтво Київщини. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12844.
15. *Гончар І.М.* Народне мистецтво Полтавщини. Полтавщина, Чернігівщина, Київщина. Як це почалося (спогади, варіант). 1980-ті рр. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12898.
16. *Гончар І.М.* Як це почалося (спогади). Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12856.

17. Гончар І.М. Переяслав – Обухів 1965-66 рр. Чоповичі. Рукопис, НЦНК «МІГ», КН №12924.

18. Дубиківська Л., Фугаль Т. Краєзнавча діяльність Івана Гончара // Іван Гончар (спогади про Івана Гончара). Упор. і відп. ред. І. Пошивайло. – К.: УЦНК «МІГ», 2007.

19. Дубиківська Лідія. Іван Гончар і Черкащина // Шевченків край: історико-культурологічні нариси / Упор. Лідія Орел, наук. ред. Ігор Пошивайло. – К.: УЦНК “Музей Івана Гончара”, ГО “Фонд Івана Гончара”, ПП “Верещинські, 2005. – 520 с.

20. Дубиківська Лідія. Подвижник з великої літери // Культура і життя. – 2003. – №15 (4035). – 11 червня.

21. Дубиківська Лідія. Стежками етнографічних подорожей Івана Гончара // Україна й Українці: історико-етнографічний мистецький альбом Івана Гончара (Галичина, Буковина) – К.: УЦНК “Музей Івана Гончара”, ПФ “Оранта”, 2007.

22. Франкова батьківщина у збірці Івана Гончара (до 150-річчя з дня народження Івана Франка). – Набір з 16 подарункових лист. укр. і англ. мовами / Упор. І. Пошивайло, вст. ст. Л. Дубиківської. – К.: УЦНК «Музей Івана Гончара», ГО «Фонд Івана Гончара», ПП «Верещинські», 2006.

Лідія Дубиківська-Кальненко (Київ, Україна) Меморіальний архів І.М. Гончара в контексті краєзнавчої і збиральницької діяльності фундатора хатнього музею

У статті подається загальна характеристика меморіального архіву І.М. Гончара та вперше розглянуто методи краєзнавчої анкети І.М. Гончара-збирача на основі його експедиційних нотаток стосовно Правобережної Київщини.

Ключові слова: Іван Гончар, меморіальний архів, історико-етнографічний архів, записи рукописні, народне мистецтво Київщини

Лидия Дубиковская-Кальненко (Киев, Украина) Мемориальный архив И.М. Гончара в контексте краеведческой и коллекционной деятельности основателя домашнего музея

В данной статье представлена общая характеристика мемориального архива И.М. Гончара и впервые рассмотрены методы краеведческой анкеты И.М. Гончара-коллекционера на основании его экспедиционных заметок по Правобережной Киевщине.

Ключевые слова: Иван Гончар, мемориальный архив, историко-этнографический архив, записи рукописные, народное искусство Киевщины

Lydia Dubyktivska-Kalnenko (*Kyiv, Ukraine*) **Memorial archive in the context of regional studies and collecting activities of Ivan Honchar as a founder of his private museum**

The given article presents general characteristics of Ivan Honchar's memorial archive. The author analyzes for the first time some methods of Ivan Honchar's regional studies questionnaire on the basis of his field notes from expeditions to Right-Bank Kyiv Region.

Key words: Ivan Honchar, memorial archive, historical and ethnographic archive, records hand-written, folk art of Kyiv Region